

Česko-lužický

Ročník XIX
Číslo 6/červen 2009

věstník

Fryco Libo

Pšeglěd

I
Carne guby,
sejžece w kraju,
wotnowotki rozdajaju se,
žeru, wudyhajcy carne njebo
noweg-stareg słyńco-mjasecka,
woblico, zakurjone, godne,
wottšěsć se carnych łdzow!
smjejo se z
gubkami

II
Kamuški, wurownajcy crjeje drogowarja,
se zechylaju.
Bomy, se pšešiwjece wobojmješeju wětša,
se wurownaju.
Sejžecy na pjeńku, žiwam se
nad kamuškami a bomami.

Přehlědnutí

I
Černá ústa,
usazená v krajině,
znovu se otvírají,
polykají, vydechují černé nebe
staronového sluncoměsíce,
tvář, zakouřená, dokáže to,
setřese už černé slzy,
usměje se v
polibcích

II
Kamínky se sehnu pod botami poutníka,
když mu urovnávají cestu.
Stromy se narovnají,
když se vzpírají objetí větru.
Sedím na pařezu a dívám se
kamínkům a stromům.

Z antologie Kusk wuznaća (LND 1977) přeložil Radek Čermák.

Pohled od Grěšné na povrchový důl Janšojce, snímek M. Malce

BJEZ WČERAWŠEHO DNJA NJEJE JUTŘIŠEHO

Timo Meškank wo sebi

Město wulkich słowow je trjeba hdys a hdys zapołožić přestawku – a wo sebi rozmyslować. Wužiwojo njedawnu wotmoŭtu knjeni Heleny Ulbrechtoweje na moje přinoški, wozjewjene na tuty mješnje, sym z njej fiktivnu rozmoŭtu wjedł. Wuslědk začichim wjedzeneje wuměny nahladow nochcu česćenemu čitarjej zapowěšć.

H. U.: Vloni jste uveřejnil fejeton Wo přiměřeným charakterizowanju nas zajimowacych wosobow, letos pak pokračování s názvem Wo tajkim a wonajkim zhladowanju na woprawdžitosć. Primárně jsou to Vaše názory na vývoj vztahu ke slovanství a lužickému srbství ze strany ostatních národů, sekundárně však zřejmě chcete, pane Meškanku, pranýřovat Slovany nehodné či poněmčené.

T. M.: Můžno, zo tomu tak je. Čłowjek wšak njeje w izolaciji žiwy, ale wobwliwowany wot swojeho wobswěta. A hdyž džeń wote dnja sady tajkeho razu słyšu, kaž Kotru řeč da wy řečiće? Hdy sće wy do Němskeje přičahny? Čehodla njerěčiće z Wašimi džěćimi němsce? Smy tola tu w Němskej žiwi, potom nimam hustosć tu sćerpnosć, wšitko wot praspočatka rozkładować, ale so prosće wobroću a du swoje puće. Někak wšak mje to potom tola žerje, a tuž sym sej městno nadešoť, hdžež móžu so intelektualnje z tym rozestajeć.

H. U.: Letos Vám šlo už nejen o to, zda jste či nejste německý vědec lužickosrbského původu (mé vysvětlení jste evidentně nepřijal), ale o to, že si slovanský (český) vědec dovolí komunikovat německy.

T. M.: To je skrjeslena interpretacija toho, štož sym měnił. Wězo smě tež słowjanski (čěski) wědomostnik němsce komunikować, ale prošu Was – tola nic ze Słowjanom! Hdyž wón to z Němcom tak praktikuje, kiž njerozumi słowjansku řeč, mam to za wuraz jeho zdworliwosće, chiba tež ponižnosće. Wšitcy wšak wěmy, zo ani wjetšina němskich slawistow słowjanskeje řeče tak daloko njewobknježi, zo móhli so w njej rozmoŭjeć. To njetrjeba nas pak jimać. Wosobinsce mam ze Słowjanami cyle hinaše nazhonjenja. Lubor Králik z Bratislawy wotmoŭwa mi na serbske mejlki słowaksce, Piotr Pałys z Opola na serbske mejlki pólsce, Jindřich Hořejni z Prahi na serbske mejlki česce, druzy kaž Matej Šekli z Ljubljany a Juhasia Volkava z Minska, pisaja mi serbsce, dokaľ su serbščinu wuknyli. A druhdy tež sam česce, pólsce, serbisce atd. pišu, hdyž mi čas a koncentracija za to dosahatej.

H. U.: Pane Meškanku, asi sotva můžete popřít, že máte německé státní občanství. Jste zaměstnancem německé univerzity a německy rozumíte zajisté velmi dobře, protože v tomto jazyce jste publikoval i svou knihu Kultur besteht – Reich vergeht. Tschechen und Sorben (Wenden) 1914–1945 (Berlin 2000).

T. M.: Mam němske staćanstwo. Te njejsym sej wubrať ani wubrać móhł. Němcy su našich přjedownikow podćisnyli, wjetšinu z nich zabili a zbytk do njewólnistwa zahnali. Zdobom su sej naš kraj přiswojili a na nim swój stat wutworili. Mam tuž prawo na staćanstwo, dokelž sydlu tu, hdžež su hižo moji přjedowni-

cy sydlili. Zo pomjenuja Němcy tutón stat jako němski, je wuraz kolonialneje namocy. Smy so jako Serbja tutej namocy podwolili. Spytam to wzać, kaž je, a tomu wjetšeje kedžbnosće njewěnować. Wěm, zo njeje so pola Němcow hišće dopóznaje předřeťo, zo njeje Němska narodny (nacionalny) stat, ale wjacenarodny (multinacionalny). Jednoho zakrasneho dnja wšak budu to dyrbjec dowidžeć, hdyž je jich mjećer dróhow Turka, jich hosćencar Indičan, jich předawar awtow Polak, jich lékarka Rusowka, jich hladarka Rumunka. Chiba raz wotuća a spóznaja, zo je nimo z dobu, hdyž woni wšudže do swěta trubichu Am deutschen Wesen soll die Welt genesen. Štož uniwersitu nastupa, hdžež sym přistajeny, wupada to cyle hinak. Džensa njeeksistuja hižo němske uniwersity jako tajke. Uniwersita, wotwodžene wot laćonskeho universitas magistrorum et scholarium, njeje narodna šula, ale institucija za sprosředkowanje wědy. To su zamołwići na uniwersitach w Němskej po léće 1945 dopóznali a su so kóždehožkuli narodneho počaha wz dali. Kak je so z tym do léta 1945 měťo, wšak wěmy.

W historiskim kontećsće su nam konstrukcije kaž deutsche Karl-Ferdinands-Universität in Prag, kotraž je po džělenju Karloweje uniwersity 1882 do léta 1918 jako samostatna institucija eksistowala, znate. Tute pomjenowanje měješe swoju woprawnjenosć we wotmjezowanju wot českeje Karloweje uniwersity. Trochu hinak ma so to z wysokošulskej instituciju Український Вільний Університет. Tuta založi so 1921 we Wienje a přenjeje so w samsnym léće do Prahi. Na njej wučachu stawni wědomostnicy, kotřiž dyrbjachu po nastupje komunizma swoju domiznu wopuščić. W léće 1945, hdyž so komunistiski režim dale na zapad rozpřestrěwaše, přechahny uniwersita do Mnichowa. Po rozpadže Sowjetskeho zwjazka so wona nětko oficialnje wot knježerstwa Ukrainy podpěruje. Na njej studuje džensa někak 150 studentow. Institucija podobneho razu je German University in Cairo, založena w léće 2003. Zajimawe je, zo jeje založerjo ani tu chrobćosć njemějachu, uniwersiće němske mjeno spožćić. Je to strowa pokornosć abo hižo podwólnosć napřećo jendźelskej nadřeći? Na to móhli skrótka, ale ze stódku wotmołwić: Tempora mutantur, nos et mutatur in illis.

Słownićeć: zapowěšć – odepřić, wobswět – (životní) prostředí, sada – věta, přičahnyć – přistěhowat se, přitáhnout, tola – přeće, rozestajeć so – wypořáďawat se, střetávat se, polemisowat, chiba – ne-li; snad, nazhonjenje – zkušenost, podćisnyć – podrobit, njewólnistwo – otroctví, poroba, zdom – zároveň, namóc – násilí, spytać – pokusit se, předřeć – prorazit, mjećer – metař, hosćencar – hostinský, předawar – prodavač, hladar – pečowatel, wotućić – probudit se, am deutschen Wesen soll die Welt genesen – německým způsobem života se má vyléčit svět, přistajeny – zaměstnaný, universitas magistrorum et scholarium – společenství vyučujících a studujících, zamołwity – odpowěďny, domizna – domov, vlast, chrobćosć – odvaha, tempora mutantur, nos et mutatur in illis – časy se měni a my se měníme s nimi

POVRCHOVÁ TĚŽBA HNĚDÉHO UHLÍ NA LUŽICI – UDÁLOSTI ROKU 2008

Úvodem si zopakujme některé podstatné události roku 2007. V červnu byla v Braniborsku založena **lidová iniciativa** proti otevírání nových uhelných dolů, jejímž cílem bylo prostřednictvím referenda zabránit otevírání nových uhelných jam.

Na konci července 2008 se představitelé **Domowiny** setkali se zástupcem společnosti **Vattenfall**. Ve společném prohlášení uvedli, že hnědohlejný průmysl bude pro Lužici důležitý i v následu-

jících desetiletích a že se Vattenfall zavazuje k podpoře lužickosrbské kultury, jazyka a tradic v oblastech postižených dolováním. Toto jednání vzbudilo vlnu nevole, Domowině bylo vyčítáno, že se dala koupit a již nebude hájit zachování lužických vsí a krajiny. Přesto na počátku října 2007 předsednictvo župy Domowiny Dolní Lužice jednomyslně rozhodlo, že se župa přidává k široké lidové iniciativě proti těžbě uhlí.

V září 2008 Vattenfall na mimořádném zasedání Uhelného výboru Braniborska oznámil, že hodlá otevřít tři **nové povrchové doly**: Grodk-pódzajtšo, Bageńc-pódzajtšo (severovýchodně od Grodku) a Janšojce-pońnoc (severozápadně od Baršče). První dvě jámy se obejdou bez přesídlování obyvatelstva, v případě jámy Janšojce-pońnoc se plánuje vysídlení tří vsí: Grabkowa, Wótšowaše a Kerkojc se zhruba 900 obyvateli.

Pro připomenutí: vysídlování obcí může nastat nejen v důsledku nově otvíraných povrchových dolů, ale také při **rozšiřování dolů současných**. Důl Wochozy ohrožuje podstatnou část Slepska, jednání o vystěhování nyní probíhají i s obyvateli vsi Prožym, která stojí v cestě plánům na rozšíření jámy Wjelcej-pódpódnjo.

Zřejmě nejvýznamnějším a nejsledovanějším dějem roku 2008, který se týkal dolování v Lužici, bylo **úsilí o vyhlášení referenda** proti novým uhelným jámám. Lidová iniciativa slavila zpočátku značné úspěchy, lidé ohrožení doly a další odpůrci těžby uhlí do této iniciativy vkládali velké naděje. Již v lednu 2008 se podařilo sesbírat 20 000 podpisů. Podle zákona o referendu byl poté braniborský parlament povinen zabývat se předmětem referenda, tedy rozhodovat o zákoně, kterým se zakazuje otvírání nových uhelných dolů. Braniborský parlament tento zákon v červenci 2008 odmítl. Nastalo další kolo: bylo třeba sesbírat 80 000 podpisů, aby mohlo být vyhlášeno referendum. Potíž ale spočívala v tom, že na shromáždění tohoto značného počtu podpisů byl podle zákona jen omezený čas, pouhé čtyři měsíce, a dále že lidé svůj podpis mohli připojit jen na úřadech. Druhé kolo bylo vyhlášeno 10. 10. 2008. K podpisu zval i letáček v dolní lužické srbštině s nadpisem: *Drugu domownju njamamy. Zadoraj nowym jamam. Pódpiš za ludowe póžedanje!*

Již na konci roku 2008 bylo jasné, že podpisů je málo a že konání referenda je ohroženo. Ani ve zbývajícím čase do 9. 2. 2009 se nepodařilo potřebný počet podpisů nashromáždit, konečný počet dosáhl pouze 25 168. Zatímco vláda spolkové země Braniborsko si výsledek vysvětlila jako souhlas s energetickou politikou země, zástupci lidové iniciativy připomínali, že nepodepsání nelze jednoduše považovat za souhlas s politikou Braniborska. Podle nich byly podmínky pro vyhlášení referenda příliš obtížné.

Rozhodnutí předsednictva župy Dolní Lužice v říjnu 2007, kterým se župa připojila k široké lidové iniciativě proti těžbě uhlí, nezůstalo bez odezvy ze strany Vattenfallu. Na základě žádosti Vattenfallu bylo v lednu 2008 svoláno mimořádné předsednictvo župy Domowiny Dolní Lužice. Zástupci Vattenfallu zde požadovali vysvětlení kroků župy, tedy chtěli slyšet důvody, proč župa Dolní Lužice přistoupila k lidové iniciativě proti otvírání nových uhelných dolů a jestli je tento počín v souladu se společným prohlášením Domowiny a Vattenfallu z července 2007. Zasedání se účastnila i řada přihlížejících, mezi nimiž vynikaly krojované členky *Njepilic towaristwa* v Rowném. Stanovisko Domowiny vysvětlil Horst Adam: lidová iniciativa není zaměřena proti společnosti Vattenfall, ale proti energetické politice Braniborska. Připomněl, že župa Dolní Lužice je samostatné sdružení, které má námitky proti způsobu, jakým loni v červenci představitelé Domowiny z ústředí v Budyšině uzavřeli dohodu s Vattenfallem. Jurij Koch se vyjádřil ostřeji: *Jsmo také pro rozhovor, ale proti tomu, abychom museli předem Vattenfall prosit o dovolu. Jsmo suverénní grémium. Byl by to politický nátlak, kdybyste nám dávali peníze jen za to, že tancujeme, jak pískáte. Úkol Domowiny byl od samého počátku chránit domov.* Po tomto proslovu následoval potlesk účastníků.

Na valné hromadě župy Dolní Lužice (25. 1. 2008) se k politice Domowiny vůči Vattenfallu vyjádřil předseda Domowiny Jan Nuk: peníze od Vattenfallu nejsou cenou za mlčení, ale malá náhrada za újmu, kterou utrpěla lužickosrbská řeč a kultura.

Pokud uspěje lidová iniciativa a nebudou otvírány další povrchové doly, týká se to jen Braniborska, ne Saska, kde bude třeba s Vattenfallem dále vyjednávat. Zdůraznil, že ve svazovém předsednictvu Domowiny sedí pět zástupců Dolní Lužice, kteří mohou uplatňovat své názory, souhlasit nebo nesouhlasit. Proto není pravda, že dojednání s Vattenfallem bylo věcí pouze ústředí Domowiny v Budyšině.

Jiný recept nabídl v září 2008 předsednictvo Serbské ludowé strony. Prohlásilo, že část zisků z dobývání uhlí by mělo zůstat v Lužici a sloužit podpoře hospodářství, vědy a také lužickosrbské kultuře. Všechny zisky jde nyní do pokladny Vattenfallu nebo ve formě poplatků a daní mimo Lužici.

V loňském roce slavili člověk a technika další vítězství nad přírodou: aby mohl být rozšířen povrchový důl Chotěbuz-sever, byla **přerušena strouha Goramšica**, která vodou ze Sprévy napájela Łakomské rybníky. V dubnu 2008 zde zůstaly poslední dvě vodní plochy, kde se to hemžilo životem, který se sem stáhnul z okolních vyschlých rybníků. Přírodní rezervace *Łakomske gaty* o rozloze asi 300 ha, lokalita navržená do soustavy evropsky chráněných území Natura 2000, může být na základě souhlasu Evropské komise z listopadu 2006 zcela vymazána z povrchu země. Vniveč přišla rozsáhlá snaha ochránců přírody, k nimž se připojila i Společnost přátel Lužice.

Aby špatných zpráv nebylo málo, v loňském roce vyšlo najevo, že nový povrchový důl na hnědé uhlí má být otevřen v polské části Dolní Lužice mezi městy Gubin a Brody. Při tom by mělo být odbagrováno šest vesnic. Těžbu plánuje státní podnik, který má být v blízké době privatizován. Několik zástupců postižených Poláků se 16. listopadu účastnilo setkání v Klinec (mezi Chotěbuzí a Barščem), aby se dozvěděli, jakými způsoby lidé v německé části Lužice bojují proti uhelným jámám. Klincký kruh (*Klincańska runda*) a polští hosté chtějí zůstat ve spojení. Poláci se chtějí účastnit i dalších akcí pořádaných v německé Lužici, například vysazování 1 000 dubů ve vsi Grabk, která se má také stát obětí výroby elektrické energie z hnědého uhlí.

V únoru 2008 se jménem obyvatel Prožym, ohrožených rozšiřováním povrchového dolu Wjelcej-pódpódnjo, vyjádřil starosta Eberhard Lehmann. Prožymští chtějí vesnici zachovat, chtějí zde zůstat. Stěhovat se chtějí pouze noví obyvatelé, zaměstnanci Vattenfallu, kteří se v posledních letech přistěhovali do domů, které patří Vattenfallu. Prohlášení obyvatel bylo odezvou na to, jak se o Prožymy vyjadřovaly některé sdělovací prostředky: uváděly, že všichni prožymští souhlasí s přesídlením.

V Radowize, vesnička poblíž Mósta, která leží nedaleko okraje povrchového dolu Janšojce-pódpódnjo, asi před 10 lety Fryco Drogac částečně přestavěl a částečně nově vybudoval statek, obytnou budovu a hospodářská stavení. Krátce poté se na budovách objevily první trhliny, které se v pozdějších letech šířily dál. Fryco Drogac požádal o odškodnění Vattenfall, protože měl za to, že výskyt trhlin, podobně jako je tomu v jiných případech, byl způsoben důlní činností a poklesem spodní vody. Loni v dubnu mu došel dopis, ve kterém Vattenfall odmítá, že by škody měly být způsobené dolováním. Fryco Drogacovi tak nezbyvá, než aby se náhrady domáhal právní cestou.

Za přispění Domowiny, Vattenfallu a města Grodku se v červnu 2008 konal **11. den odbagrování vsí**. Vzpomínková událost proběhla v místě, kde stávala vesnice Gózd, vystěhovaná v letech 1964–5. Byla to první obec, kterou zničili kvůli povrchovému dolu Wjelcej-pódpódnjo. Někteří vesničané si pak koupili dům v blízkém Gózdzi, ti se pak museli stěhovat podruhé, protože se povrchový důl nezadržitelně šířil. Předseda Domowiny Jan Nuk, který promluvil na úvod, připomněl, že vesnice byla kdysi lužickosrbská. Arnošt Muka zde v roce 1880 napočítal 312 Lužických Srbů, v té době to byla asi polovina obyvatel. Ještě v 50. letech minulého století zde žili lidé, kteří lužickou srbštinu znali. Z pří-

spěvku Brigitte Krögerové, předsedkyně Sdružení Gózd, se přítomní mohli dozvědět, jak pěkná byla kdysi vesnice i okolí: byl zde zámeček ze 17. století, prameny, strouhy, rybník, rozsáhlé lesy i výšiny. Sdružení založené roku 2005 usiluje o zachování vzpomínky na původní vesnici; na místě, kde Gózd stál, se jim podařilo vybudovat pomník.

Počátkem července uspořádal koncern Vattenfall veřejnou diskusi pod názvem *Přesídlení – nesnesitelný životní přelom anebo sociálně přijatelný nový začátek?* Zájem o besedu byl obrovský: stoly a židle nestačily, značná část hostů musela stát. Úvodem o tématu diskutovalo několik osobností z řad starostů, politiků, pracovníků Vattenfallu a dalších, poté slovo dostali všichni zájemci. Trjebinský starosta (Slepsko) Peter Mäkelburg vyličil, kolik starostí a potíží již přes 10 let zažívají kvůli rozšiřování povrchového dolu Wochozy, který má pohltit část vsí. Zdůraznil rozdíl mezi možnostmi neuvolněného starosty (který starostuje při práci) a možnostmi Vattenfallu, který má několik pater plných zaměstnanců. Starosta Kerkojc u Gubina Roland Lehmann se jednoznačně vyjádřil proti přestěhování obce. Po roce 1989 se vesnice zvětšila, lidé se spolehli na slib braniborské vlády, že povrchový důl Janšojce se nebude do těchto míst rozšiřovat. Teprve loni se dozvěděli, že plány se mění. To, co zažili obyvatelé vystěhovaného Rogowa, označil Lehmann za martyrium. Sabina Herbstowá z Rowného (Slepsko) si stěžovala, že lidé z Rowného a Mułkec, kterým hrozí přesídlení, nejsou spokojeni se způsobem, jakým se přesídlení chystá, a jednoznačně prohlásila, že je za sociálně přijatelné nepovažují. Generální superintendotka Heilgard Asmus prohlásila, že uhlí zatím potřebujeme, ale co nejdříve bychom měli přejít na jiné způsoby výroby elektrické energie, aby s potížemi, které způsobuje povrchové dolování hnědého uhlí, byl už provždy konec.

13. září 2008 se před uhelnou elektrárnou Janšojce konala **demonstrace za ochranu klimatu**, které se účastnilo okolo 1 000 osob. Demonstraci svolala skupina *Klima-Allianz*, k níž patří sdružení usilující o ochranu zemského klimatu. Mnoho lidí přišlo ze vsí, které jsou ohroženy vystěhováním kvůli uhelným dolům: ze Slepska a také ze vsí u Gubina. Účastnil se i starosta přesídleného Nového Rogowa Bernd Siegert. Demonstraci přišli podpořit i politici především ze Strany zelených a Levice, mezi nimi Heiko Kozel. Promlouvali lidé, kteří pocházejí ze zemí, kde se již klimatické změny začínají zřetelně projevovat. Večer se v Kerkojcích u Gubina, vesnici ohrožené těžbou, konal kulturní program, kde mezi jinými vystoupil dolnolužický písničkář Pytko.

Již v týdnu před demonstrací spustil Vattenfall v Černé pumpě **první tepelnou elektrárnu na světě, která zachytává oxid uhličitý**. V elektrárně s kapacitou 30 MW, která stála 70 miliónů euro, se daří oddělovat 90% oxidu uhličitého, který vzniká při spalování uhlí. Zkapalněný CO₂ se má převážet k Postupimi, kde bude pod tlakem vháněn do hloubky 3 000 m. Ukládán bude do vrstev, kde se vyskytuje zemní plyn, který vzniknul před 200 milióny let a udržel se zde do dnešní doby. Protivníci namítají, že tato tech-

nologie bude příliš drahá, významně sníží účinnost tepelných elektráren a že nejsou vyjasněny všechny otázky kolem skladování odděleného CO₂. Zároveň že se tím neřeší jiné potíže spojené s povrchovou těžbou hnědého uhlí, tedy ničení krajiny a stěhování lidských sídel.

Rozsáhlé dotazování obyvatel Slepého, Rowného a Mułkec provedla v roce 2008 obec Slepó. Obyvatelům ohroženým těžbou uhlí bylo rozesláno 1086 dotazníků, na které odpověděla necelá polovina občanů – 454. Veřejné vyhodnocení se konalo koncem září 2008. Zřejmě nejdůležitějším výsledkem bylo přání obyvatel, pokud se rozhodne o bagrování vsí, se co nejdříve přesídlit na místo, kde pod zemí žádné uhlí neleží. Přitom nechtějí novou ves po způsobu Rogowa nebo Gózdze, ale žádají vypracování konceptu pro nové sídlo. Kromě toho vyšlo najevo, jak velká je nejistota těch, kterým hrozí přesídlení. Dr. Kossakowski, expert na dotazování, proto navrhnul, že by měl být založen úřad, kde by se starosti a obavy obyvatel registrovaly a řešily.

Mezi Barbukem a Nowou vsí, navážkou z povrchového dolu Chotěbuz-sever, vznikl asi 30 m vysoký kopec. Lidé by nebyli lidmi, kdyby takový kopec v rovinaté Dolní Lužici nechali bez povšimnutí, zarůst trávou a lesem. Pod kopcem se buduje parkoviště pro 300 automobilů, vedle byly postaveny dva domy, v jednom bude poskytováno občerstvení, ve druhém si lze zapůjčit ... boby! Na hůrce se totiž staví **letní bobová dráha, Sommerrodelbahn**. Celkem 300 m dlouhá lanovka vás zaveze na vršek, po dráze dlouhé 600 m s četnými zatáčkami se můžete dostat zase zpátky dolů. Vedle bludiště byl vybudovaný háj se sochami 8 slovanských bohů, který se tak nejspíš stane jen dalším objektem turistického ruchu. Vše má završit 50 m vysoká rozhledna na vrcholku, tedy téměř dvakrát tak vyšší, než hůrka samotná. Protože provozovatelé zábavního parku nazvaného *Erlebnispark Teichland* očekávají zloděje a darebáky, chtějí park vybavit kamerami, které pomohou pachatele usvědčit. Jediným štěstím je, že obec Gatojce má pro budování takových kratochvílí peněz dost: na jejím území totiž stojí elektrárna Janšojce, která zde platí obrovské daně.

Lužice bude zase o něco krásnější! Během roku 2008 se začalo s výstavbou 9 **větrníků**, které budou nejvyšší v Lužici. Pokud se započítá i délka vrtule, budou vysoké okolo 190 m! Samotný nosný sloup, který je tvořen železnou konstrukcí, je vysoký asi 140 m, vrtule má listy dlouhé asi 50 m. Na jeden větrník bylo spotřebováno 350 tun oceli. Větrný park bude mít kapacitu 22,5 MW.

Ani adventní čas na konci roku 2008 nebyl v Lužici klidný. 10. 12. se aktivistům Greenpeace podařilo zastavit rypadlo v jámě Janšojce. Termín si nevybrali náhodně: byl to poločas lhůty, která byla v Braniborsku určena k nashromáždění potřebného počtu podpisů, aby se mohlo konat referendum, zároveň v té době probíhala v polské Poznani konference OSN o změnách klimatu a v Bruselu o klimatu jednali evropská prezidentka.

Na základě zpráv z Nového Casnika 2008 a 2009 sestavil Miloš Malec.

NOVINY

Z DOMOVA

Asociace českých kameramanů na návrh pedagogického sboru katedry kamery Filmové a televizní fakulty (FAMU) udělila 28. února **Uznání Jaroslava Kučery** lužickosrbckému studentu Reineru Nagelovi za film *Sen* (2008). Stalo se tak na slavnostním večeru Asociace. Uznání je určeno posluchači FAMU za mimořádný počín v oblasti obrazové koncepce filmu. V synopsi třiminutového filmu radworského Lužičana se uvádí: *V obou světových válkách bojovali i Lužičtí Srbové za nevlastní národ. Ale ne všichni zvládli situaci a odsoudili tím sami sebe...* Nagel získal

na FAMU titul bakaláře a bude pokračovat v magisterském studiu. Dalším dokladem jeho úspěchu je cena děkana a stipendium od Česko-německého fondu budoucnosti. *raček*

Emeritní profesorka Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy Jarmila Vrchotová-Pátová je nejvýznamnější propagátorkou lužickosrbcké hudby v českých zemích. Vedle redaktorek Českého rozhlasu Rafaela Broma (Vltava) a Mirka Kovářka (Praha) se v popěvratovém období zasloužila o to, že se informace o srbské hudbě dostaly na veřejnost.

Paní profesorka stále neúnavně pracuje i přes svůj pozeňvaný věk a jedním z výsledků byl koncert studentů PedF UK 26. března v pražském sále Futura. **Koncert lužickosrbcké hudby** se ode-

pověď přednášející i posluchači kolokvia, které se v půlce února konalo na Braniborské technické univerzitě (BTU) v Chotěbuzi. Proběhlo v rámci dohody o spolupráci mezi Domowinou a univerzitou, která byla uzavřena v loňském roce. Za Domowinu byla pořadatelkou dr. Madlena Norbergowa, za univerzitu dr. Steffen Gross. Kancléř BTU Wolfgang Schröder připomněl, že BTU je zakořeněna v místní kultuře, a proto chce podporovat a spoluvytvářet osobitosti Lužice. Sešlo se přes 60 účastníků, kteří vytvořili pestrou společnost: mládež i starší, Lužičtí Srbové i Němci, studenti i důchodci. Steffen Groß zdůraznil, že domov poskytuje člověku přirozenou důvěru ke svému okolí. Časté stěhování může tuto důvěru poškodit, člověk se nikde necítí doma a nemůže nikde zapustit kořeny. Také krajina a příroda jsou součástí domova. Pokud jsou zničeny, nastane dvojitá prázdnota, vnější a vnitřní. Prof. Wolfgang Schluchter připomněl následky těžby hnědého uhlí. Lužice je jeviště, na kterém se odehrává konfrontace mezi různými hodnotami, na jedné straně je zisk a hospodářství, na druhé straně domov a tradice.

(NC 10) Námětem *Serbského blida*, které se konalo počátkem března v Srbském muzeu v Chotěbuzi, byla **lužickosrbská řeč v rodině a vědomá dvojjazyčná výchova dětí**. Hosty byly tři ženy, které mají s dvojjazyčnou výchovou dětí vlastní zkušenosti: Anna Kochojc, která se svým dítětem mluví dolní srbštinou, Maria Elikowska-Winklerova, které děti naučila své mateřštině, polštině, a Martina Golašojc, v jejíž rodině se mluví německy a maďarsky. Dvojjazyčná výchova dětí vyžaduje porozumění partnera a často naráží na nepochopení mezi přáteli dětí, ve škole atd. Stává se však také, že děti jsou za znalost druhého jazyka obdivovány. Závěrem se všechny tři matky shodly, že poté, co se jim podařilo překonat překážky, jsou rády, že děti umí i druhý jazyk, mají přístup k další kultuře a jsou duchovně bohatší.

(NC 12) Jedenáctého března se poprvé v novém volebním období setkal **Serbski wuběrk kraje Sprěva-Nisa** (sídlo úřadu je v Baršci). Členové výboru se radili, čemu budou věnovat pozornost v tomto roce. Jako dříve to budou záležitosti školství a podpory lužické srbštiny; také situace na srbském gymnáziu v Chotěbuzi. Novinkou bude to, že před každou schůzí výboru proběhne půlhodinový kurz dolnosrbštiny.

(NC 12) Třetí březnovou nedělí se v Turnově konala **mše v lužické srbštině**. Zúčastnilo se přes 50 lidí, mši sloužil dešenský farář Hans-Christoph Schütt, kázal jeho otec farář Dieter Schütt ze Žylowa. Je třeba dodat, že možností účastnit se mše sloužené v jazyce svých předků mají dolnosrbští věřící zatím jen velmi málo.

(NC 13) Do svazového předsednictva Domowiny bylo zvoleno pět členů **župy Dolní Lužice**: Madlena Norbergowa, Pětš Petrik, Markus Koňcař, Jaroslav Pukač a Bernd Pittkunings.

Předsedkyně župy Madlena Norbergowa ve svém proslovu požadovala v rámci Domowiny větší rovnoprávnost Dolní Lužice s Horní Lužicí. Zdůraznila, že za posleních 10 let se mnoho změnilo a to, co by si tehdy málokdo dokázal představit, se dnes děje. Děti se ve školách učí dolní lužické srbštině, ve školách se používá dolnosrbština i při výuce matematiky nebo dějepisu, dokonce v Dolní Lužici již žijí rodiny, které se svými dětmi mluví dolnosrbsky. Županka zmínila i bohatou činnost místních skupin a sdružení Domowiny v Dolní Lužici, také *Šuly za dolnosrbsku řeč a kulturu*, bohoslužby v dolní lužické srbštině a další. Tyto úspěchy však přinesly i vyšší nároky, více úkolů. Nedostává se pracovníků, jejich zatížení je již na hranici únosnosti. Dolnolužické instituce mají asi jen třetinu zaměstnanců ve srovnání s Horní Lužicí, veškeré instituce Domowiny sídlí v Horní Lužici a v Dolní Lužici jsou jen pobočky. Také všichni referenti Domowiny sídlí

v Budyšíně. Činnost župana Dolní Lužice, podobně místopředsedy Domowiny v Dolní Lužici, musí být placená, práce jen po večerech, sobotách a nedělích nestačí.

(NC 13) Na konci března se v Móstě slavilo 30. výročí založení **Srbské selské jizby**. Vedoucí muzea, restaurátorka Karina Kintelowa, připomněla, jak muzeum vzniklo. Před 40 lety začala učitelka lužické srbštiny Brunhilde Sydowa z Móstu sbírat staré věci, které dříve lidé používali v každodenním životě. Tyto věci lidé považovali za bezcenné, zbavovali se jich nebo je prodávali překupníkům. Brunhilde Sydowa však chtěla, aby tyto věci zůstaly na vsi pro poučení mladším generacím. Na oslavě zazněla i pochvala za to, jak muzeum podporuje místní slavnosti, na které také půjčuje kroje.

(NC 14) Osmnáctého března se z teplých krajů navrátil do Dešna **první čáp**, který se usídlil na střeše domu Fryca Juriše. Tento znalec čápů a čapího života bývá nazýván *bósonowy nan*. Nejvíce čápů v Dolní Lužici hnízdí v obci Dešno a okolí.

(NC 15) Na některých školách se v rámci projektu *Witaj* vyučuje v lužické srbštině i **kreslení**. Za účelem zdokonalení výuky tohoto předmětu *ABC, Žětaniščo za serbske kublańske wuwijanje*, požádalo Gerata Nagoru, dlouholetého učitele předmětů srbština a umění, který je nyní v důchodu, aby sestavil terminologii, kterou bude možno používat při umělecké výchově na všech stupních škol. Byla to velmi svízelná práce, protože na rozdíl od jiných předmětů nebyla doposud vytvořena hornosrbská předloha. Výsledkem je 3 300 hesel v dolnolužické srbštině, která jsou časem doplněna příkladem užití ve větě a definicí.

(NC 16) Šestnáctého dubna byla v Srbském domě v Chotěbuzi otevřena v pořadí již třetí **výstava obrazů Horsta Jurtze** z Bělé Wody. Více než 60 návštěvníků si nejen přišlo prohlédnout zhruba 20 maleb a grafik, ale také poblahopřát autorovi k jeho 75. narozeninám. Lužickosrbská tematika je na obrazech výrazně zastoupena. Mezi jiným Horst Jurtz zachytil slepské kantorky, písničkáře Bernda Pittkuningse a také výjevy z Chrósćic a Pančic. Nejvíce pozornosti vzbudilo *triptichon*. Na velkém obraze je znázorněn spor mezi lužickosrbským národem a povrchovým dobýváním hnědého uhlí: srbská svatba ze slepských končin míří do uhelné jámy, nad kterou se v dálce tyčí tepelná elektrárna. Jurtz k obrazu nazvanému *Vize* dodal, aby si každý své další představy doplnil sám.

(NC 17) Koncern **Vattenfall** uvažuje o spojení s nizozemským podnikem Nuon. Vzhledem k tomu, že Nuon je z převážné části v nizozemském vlastnictví (největším akcionářem je provincie Gelderland s 45 % akcií), navštívili Lužici ve druhé polovině dubna poslanci nizozemského parlamentu. Ti se mimo jiné setkali s obyvateli Wótšowaše, kterému hrozí vystěhování v důsledku těžby hnědého uhlí, a se členy ekologického sdružení Zelená liga. Poslanci neskrývali názor, že činnost Vattenfallu je z řady důvodů problematická. Vyslovili i obavy z toho, že po spojení by došlo k rušení pracovních míst a vzrůstu cen elektřiny pro nizozemské odběratele.

(NC 18) Vydářené odpoledne prožilo asi 120 návštěvníků, které koncem dubna do hostince *Serbski dwór* v Dešně přilákala **Pójsynoga** (Po-vsi-noha). Jedná se o setkání srbsky mluvících obyvatel naplněné písničkami, tancem, divadlem a ukázkami lidových krojů, jež pravidelně na vsích kolem Chotěbuze pořádá *Šula za dolnosrbsku řeč a kulturu* pod vedením Marie Elikowské-Winklerové. První část setkání patřila zpěvu. Přítomen byl i Werner Měškank, autor textů řady písniček, které zde zazněly.

Další část vyplnil krátký humorně laděný divadelní kus *Co ma něto z jajami cyniš*, který zvláště pro tuto příležitost nacvičila divadelní skupina z Hochoze. Hráli Regina Lotrina, Werner Lehmann a Marlies Lobežina. Na konci setkání se představila krojová a taneční skupina z Nowé Nivy pod vedením Silvie Tilgenrowé.

(NC 19) Skupina mladých zpěváků, hudebníků, tanečníků a herců Německo-srbského lidového divadla z Budyšina, která vystupuje pod názvem **Floppy Dolls**, počátkem května v Hochoze sehrála premiéru představení *Ztraceno a nalezeno – hudební úřad pro nálezy a ztracená srdce*. Představení, ve kterém zní dolnolužická srbština a místy němčina, má jádro ve hře *Ztráty a nálezy*, kterou pro hornosrbské děti na základě anglické předlohy připravil režisér Marcus Staiger. V této hře jsou používány dvojí názvy věcí, lužickosrbské a německé, hra je tedy zároveň výukou. Floppy Dolls hru přetvořily, aby vyhovovala dospělým, a pod vedením Mirka Brankačka doplnily hudebním programem. Awgust (Marian Bulank), pomocník skupiny Floppy Dolls, který má za úkol uklízet nepořádek na jevišti, a Judith (Anna-Maria Brankačkojce), členka skupiny, v sobě najdou zalíbení. Jen těžko se ale domlouvají, protože Judith mluví jen lužickosrbsky a Awgust jen německy. Při jejich rozhovoru dochází k řadě žertovných zmylek. Prostřednictvím hry se dorozumí a najdou k sobě cestu. Premiéry se účastnilo asi 70 lidí.

Na počátku května proběhla na břehu Nisy poblíž Goscerazu/Groß Gastrose **demonstrace proti novým hnědouhelným dolům**. Účastnilo se asi 600 obyvatel z polské i německé strany Lužice. U Goscerazu zůstal zachován starý most přes Nisu, a proto se polští obyvatelé mohli snadno dostat na druhý břeh. Na demonstraci vystoupilo několik hudebních skupin, byla sloužena polsko-německá mše a sdružení z okolních vsí přichystala občerstvení. Převážná část účastníků pocházela z oblastí polské i německé strany Lužice, ve kterých jsou lidé bezprostředně ohroženi vysídlením kvůli novým uhelným jamám. Lidé chtěli upozornit, že s odbagrováním nesouhlasí a že budou za zachování svých obcí bojovat. Účastnili se i lidé z Bezkowa, kteří nesouhlasí se záměrem Vattenfallu skládat oxid uhličitý, který je oddělován při spalování uhlí, v podzemí blízko města. Na demonstraci bylo vidět i množství Lužických Srbů, z nichž někteří byli oblečení v krojích.

Lužickosrbský novinář z Berlína Klaus Hemmo se **otevřeným dopisem obrátil na braniborského ministerského předsedu Matthiase Platzecka**. Lidé, kteří bojují proti bagrování vsí, tím získali významného zastávce. Klaus Hemmo v dopise prosí, aby energetická politika Braniborska byla ještě jednou přezkoumána, především s ohledem na hrozící odbagrování vsí na Slepsku. V otevřeném dopise Klaus Hemmo vyjadřuje pochybnosti, zda se

srbská řeč a kultura může zachovat i po přesídlení. Zkušenosti 70 odbagrovaných vsí ukázaly, že po přesídlení se vesnická pospolitost rozpadá a s ní i řeč a kultura. Hemmo míní, že by neměl být podetnut jeden ze tří sloupů srbské kultury, kam kromě oblastí kolem Budyšina a Chotěbuzi počítá i Slepsko. Hemmo kárá vládu také za to, že si dělá mnoho starostí kvůli ohroženým národům v jiných zemích, například kvůli Tibetánům nebo Ujgurům v Číně, ale zároveň doma obětují kus sídelního prostoru původních obyvatel. Za podporu mu poděkoval předseda Domowiny Jan Nuk. Plné znění německého dopisu naleznete na www.domowina.de pod odkazem *Aktualne* → *medijowe wózjawjenja* → 20. 04. 2009: *zjawny list*.

Potřebujeme mladý dorost, který bude pracovat pro lužickosrbskou věc. Potřebujeme mladé učitele, učitelky do školek, historiky, novináře a kulturní pracovníky. Potřebujeme i lékaře, právníky a mnohé další, kteří zvládají lužickosrbský jazyk. Taková přání jsou často slyšet, když se mluví o budoucnosti lužické srbštiny v Dolní Lužici. Odkud se však takoví lidé mají vzít? Je tu vlastně jen jediná možnost: ze srbského gymnázia v Chotěbuzi. Zde se děvčata a chlapci mohou vzdělávat v dolní lužické srbštině a pak pokračovat na vysoké škole, kde se připraví na svoji pozdější práci. Skutečnost je ale taková, že v předchozích letech se jen malá část gymnazistů rozhodla pro další studium, které by jim umožnilo věnovat se srbským záležitostem nebo při práci užívat srbský jazyk. Jednou z příčin je, že žáci téměř nevědí, jaké by našli uplatnění, pokud by se pro takové studium rozhodli. Domowina, gymnázium a další lužickosrbské instituce jsou si této skutečnosti vědomy, proto počátkem května uspořádaly **vzdělávací trh**. Této akce se účastnilo přes 80 žáků 12. ročníku, kterým ještě zbývá jeden rok do maturity, a tedy i čas na rozhodování, co budou studovat a čemu se později věnovat. Akci zahájil samotný braniborský ministr školství Holger Rupprecht, který zdůraznil potřebu učitelů, hlavně pro základní školy. Ministr proto mocně lákal na studium učitelství a přislíbil, že každý po ukončení studia najde práci. Prohlásil, že být srbským učitelem znamená jistou budoucnost. Žákům se představila řada institucí: Domowina, Nadace pro srbský národ, redakce Nowého Casnika, braniborského srbského rádia, Serbski muzej a mnohé další. Zúčastnily se i Braniborská technická univerzita a Vysoká škola Lužice z Chotěbuzi; také vysoké školy z Lipska a Postupimi. Informace se týkaly nejen studia, ale také pozdějšího uplatnění. Žáci se dozvěděli, jaká povolání, ve kterých mohou uplatnit srbský jazyk, jsou v Dolní Lužici potřebná.

Zprávy z Nowého casnika podal Miloš Malec, ze Serbských nowin Petr Ch. Kalina

Wilhelm Busch: *Hans Hympeľiš ten šydney ptak*. Edition Blumbawka, 16 s., Lipsko 2008.

Autorem německé předlohy *Hans Hucklebein der Unglücksrabe* je zakladatel moderního komiksu Wilhelm Busch (1832–1908), který se proslavil zejména svými dvěma postavičkami rošťáků Maxem a Mořicem (*Max und Mauritz*, 1864). Jeho veršované příběhy jsou doprovázeny černobílými, často morbidními obrázky. Příběh o havranu nešťastníkovy vyšel poprvé v roce 1867 a vypráví, jak malý Fritz uloví havrana Hanse Hympeľiška a přinese ho domů, kde ho čeká smutný konec. Kniha pro malé i velké obsahuje 48 obrázků a pod každým z nich je veršovaný text v původním německém jazyce, v dolnosrbštině napsaný švabachem a pro lepší čitelnost i dnešním písmem. Kniha byla přeložena do lužické srbštiny Ujkiem Rikou Wendlandským (Pětšem Janašem) k příležitosti 175. výročí narození autora. **K. S. Hlavatá**

Hans Hucklebein utíká před dopadajícím úderem vařečky, kterou svírá teta malého Fritze

Češi a Lužice – Velikonoce 2009. ČRo 3 Regina – Studio Karlín 11. a 13. dubna

V letošním roce byly Velikonoce v kalendářně příznivějším období oproti loňskému roku, a proto se těšily daleko většímu zájmu turistů. Klášter Mariina hvězda byl doslova okupován zájemci z různých koutů Německa, největší koncentrace Čechů byla zřejmě naopak v Ralbicích. Zájezd z Mladé Boleslavi pořádal Jaromír Jermář, z Hořic v Podkrkonoší Jan Tomíček, z Chrastavy

se připojil František Vydra. Pražští přátelé Lužice se vydali několika automobily, mezi nimi například redaktor Českého rozhlasu Ilya Kučera ml. Ten v lednu 2009 při své návštěvě Budyšina připravil reportáž, kterou Regina odvysílala na Velikonoční pondělí. Milenka Rječcyna a Radek Čermák v ní popisují velikonoční zvyky. Vedle obecných sdělení, která je nutno stále opakovat, byla zajímavá informace o méně známém zvyku, jímž je obdarovávání kmotřenců kmotry. Zároveň Regina informovala na Bílou sobotu o aktivitách v trojmezí (okolí Hrádku nad Nisou) ke spolupráci tří národů, např. snahách o trojjazyčnost. **račk**

V souvislosti s českým předsednictvím Evropské unie a plasty Davida Černého *Entropa*, která v sídle Rady EU karikuje jednotlivé evropské státy a národy (ČR je prezentována jako obrazovka výroky prezidenta Klause proti Unii, Německo se stává velkou autodráhou...), se **Radek Čermák** zeptal tří lužickosrbských osobností: **Co si myslíte o Česích a jaké je jejich místo v EU?**

Róža Domašcyna, literátka: *Tajkele pawšalne prašenja so mi njelubja, wšako namoŕweja do pawšalnych wotmoŕwow. Ale chcu spytać na trošku wosobinske wašnje wotmoŕwić. Z džěacych dnjow sym rady w Čěskej. Stajnje nazhonich tam přećelnoś a přichilnoś. Znaju wjacorych ludźi, kiž su w Čěskej rodzeni a tam bydla wosobinsce. Mnohich z nich liču k mojim přećelam. A w Čěskej je zajim za serbskorěčnu literaturu po mojich nazhonjenjach wo wjele wjetši hač w Němskej. Tež to přinošuje k tomu, zo so tam derje čuju. Ignorancu serbsčiny, abo wobhladanje serbsčiny folklorny element tam njenazhonich. Lětsa pojědu zaso do Prahi. Do Europskeje stolicy.*

Tomasz Nawka, ředitel Lužickosrbského muzea: *Njejsym so jara z plastiku Černeho w Brüsselu zaběrať. Njejsym tež přewjele w nowinach čitať, za tym slědziť, a hdyž, potom jenož*

nakromnje. Snano to za Němsku tajki wulki problem njeje kaž za Čěsku, runje nětko, hdyž Čěska EU nawjeduje. Sym wo tym słyšať, wosebje štož „zwobraznjenje“ Botharskeje nastupa. Powšitkownje móžu prajić, zo so tola z dostojnoścu wo partnerach sudzi a řeči, a zo so historiske brachi dale njesposředkujaja, štož płodzi zaso hidu abo hordosć a powyšjenje nad druhim, a z tym zaso nacionalizm. Potajkim wěste „zwobraznjenja“ w plastikach su zajimawe, pohnuwaja k hłubšemu rozstajenju. Kultiwěrowanje a dale dawanje starych historiskich hrěchow pak, k tomu słuša tež „awtodróha“ – rozłamany hokaty křiž!, předstajaca pječa Němsku, nimam za spomóžne, zo bych to skedźbnje rjekł. To njestuzi wuwowanju přećelstwa a zhromadnosće, bóle je z toho wučitać hida na europske zhromadženstwo, strach před tym, zo so něšto zhubi.

Timo Meškank, sorabista: *Štož nastupa plastiku Černeho, tak nimam žane prawe měnjenje k tomu. W principje sym z tym přezjedny, kak je wón mojedla Němsku abo Botharsku předstajil. Wo dalších detailach njejsym informowany. Zo so někotři pohoršuju je jasne, dokelž wšak njemóžeš wot kóždeho wočakować, zo zamóže z wotstawkom na swoje narodne symbole zhladować. Što je nětko typiske za jednotliwe kraje - to je samosowě wěc indiwuelneho stejišća. A w tutym padže je Čech Černý jako Čech a zdobom indiwuduum Černý na Europu zhladowať. Hdy by to był Bothar Stojčev, da by něšto cyle druhe wuskočiťo.*

4. června oslaví osmdesátiny ukrajinský sorabista **Volodymyr Andrijovyč Motornyj**. Blahopřejeme!

Serbski muzej w Budyšinje přepróšuje **15. 5.–6. 9.** na wustajeńcu *Moderni z tradicije. Widy na kultury Romow/Cyganow*. Patronatstwo: Michael Kocáb, statny minister za čłowječe prawa a mjeńšiny Českéje republiky.

Společnost přátel Lužice vyzývá své členy a příznivce ke krátkodobé či dlouhodobé výpomoci v Hórníkově knihovně. Jde o pořádání knih, novin a časopisů přivezených z vršovického úložiště a z pozůstalosti Jiřího Mudry. Jelikož knihovnice Kristýna Hlavatá odjela na několik měsíců do Anglie, převzal její úkoly archivář Pavel Bek. Dobrovolníci nechtě se hlásí jemu (pavel.bek@email.cz) nebo ostatním činovníkům SPL.

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, náměstí Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1-Josefov, www.luzice.cz, za **finanční podpory ministerstva kultury ČR** ročně v osmi číslech a dvou dvoučíslech v nákladu 300 výtisků. Cena 20 Kč. **Redakce:** vedoucí Richard Bígl, Zelenohorská 506/17, 181 00 Praha 8-Bohnice, biegl@email.cz, tel. 723 598 953; zástupce Petr Kalina, vestnik@luzice.cz; Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Josef Šaur, Jan Zdichynec. **Předplatné** na rok 2008: ČR 200 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet ČSOB (Poštovní spořitelny) 181757044/0300. Objednávky a stížnosti na nezásílání: Klára Poláčková, Pionýrů 310/5, 289 23 Milovice, polackova.klara@seznam.cz, tel. 607 588 684. Redakce se neztotožňuje vždy s názory a slohem autorů. Za pravdivost odpovídá autor. MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.